
Розширення потенційного словника студентів-філологів: способи семантизації потенційної лексики

Валерія Олейнікова

Кафедра германської філології, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, Миколаїв, Україна

ORCID 0009-0007-8069-9577

Для цитування цієї статті:

Олейнікова Валерія. Розширення потенційного словника студентів-філологів: способи семантизації потенційної лексики. International Science Journal of Education & Linguistics. Vol. 3, No. 2, 2024, pp. 60-69. doi: 10.46299/j.isjel.20240302.07.

Надійшла до редакції: 15 лютого 2024 р.; **Схвалено:** 16 березня 2024 р.;

Опубліковано: 01 квітня 2024 р.

Анотація: Стаття розкриває способи семантизації потенційної лексики для розширення потенційного словника студентів-філологів. Визначено, що до потенційного словника студентів-філологів відносяться нормативна, деривативна та ідіомативна групи незнайомих лексичних одиниць англійської мови, які можуть бути самостійно зрозумілими при утворенні знайомими граматичними способами або за допомогою контексту чи інтуїтивних відчуттів. Встановлено способи семантизації потенційного словника студентів, які включають: вичленування слів-когнатів, що полегшують розуміння тексту, та семантизація значення слів відповідно до характеру лексичних одиниць та особливостей їх виведення (групи простого, ускладненого та складного виведення). Розширення потенційного словника здійснюється на основі суфіксації, префіксації, парасинтетичного утворення, конверсії, інтернаціональних слів, багатозначності та фразеологічних одиниць. З'ясовано, що запровадження лексики має здійснюватися з урахуванням смислових зв'язків слова у синтагмі чи парадигмі для розкриття зовнішніх зав'язків. Внутрішні зв'язки та властивості слова можуть розкриватися за допомогою засобів іноземної (спосіб семантизації без перекладу) або рідної (перекладний спосіб семантизації) мови. Описано типи вправ на основі семантизації потенційного словника студентів-філологів (інформаційні, операційні та мотиваційні). Узагальнено етапи формування потенційного словникового запасу: 1) співвіднесення невивчених слів з освоєними вихідними базовими словами; 2) розпізнавання лексичних одиниць на основі систематизації їх значень та зіставлення граматичних форм; 3) встановлення труднощів розуміння потенційної лексики; 4) систематизування потенційної лексики на основі логічного висновку, мовної здогадки, контексту її застосування. Подальше дослідження проблеми розширення потенційного словникового запасу студентів-філологів може здійснюватися шляхом введення контекстуальної семантизації у систему вправ з формування потенційного словника.

Ключові слова: потенційна лексика, потенційний словниковий запас, семантизація потенційного словника, студенти-філологи, розширення потенційного словника.

---

1. Вступ

Одним із основних протиріч сучасної методики навчання іноземних мов є невідповідність між реальними потребами студентів спілкуватися іноземною мовою та використовувати її як засіб підвищення професійної компетенції та лінгвістичними можливостями реалізації цих потреб. Компенсувати нестачу лексичного запасу для вдосконалення якості іношомовних умінь може розширення потенційного словникового запасу студентів.

Актуальність дослідження проблеми зумовлена існуючою різноплановістю в трактуванні як самого поняття «потенційний словник», так і методики його формування.

Визначення способів семантизації потенційної лексики та їх застосування сприятиме розширенню потенційного словникового запасу студентів-філологів.

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є формування потенційного словника студентів-філологів.

Предмет дослідження складають форми та способи семантизації потенційної лексики для розширення потенційного словника студентів-філологів.

3. Мета та задачі дослідження

Метою статті є дослідження способів семантизації потенційної лексики для розширення потенційного словника студентів-філологів.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- визначити способи семантизації потенційного словника студентів;
- описати типи вправ на основі семантизації потенційного словника студентів-філологів.

4. Аналіз літератури

Положення про значущість та аналіз специфічних особливостей потенційного словника відображено у дослідженнях А. Тарнопольського [1], Н. Мокреєвої [2], А. Шапкіної [3], Н. Швець [4] та інших. Праці Р. Гейнс [5], Дж. Морган [6], Дж. Річардс [7] висвітлюють питання удосконалення процесів створення та формування потенційного словника.

Роботи С. Логвіної [8; 9; 10] присвячені класифікації категорій слів потенційного словника відповідно до виводимості їх значення (номінативна, деривативна, ідіомативна). Розробки А. Картона [11] спрямовані на дослідженні мовної здогадки як джерела потенційного словника і важливої складової семантизації слів студентами.

Запропоновані наукові підходи до формування у студентів потенційного словникового запасу спрямовані на розвиток у них практичних навичок словотворчої абстракції на підставі моделей-зразків та навчальних конструкцій. При цьому доміганта уваги дослідників концентрується на семантизації нових слів за рахунок мовної або контекстуальної здогадки, тлумачення або контексту.

Аналіз наукових джерел свідчить про необхідність подальшого вивчення проблеми розширення потенційного словника студентів на основі пошуку нових шляхів семантизації потенційної лексики.

5. Методи дослідження

Для визначення сутності та характеристик потенційного словника використано методи аналізу, узагальнення, систематизації лінгвістичних та методичних досліджень. Для розробки системи вправ з розширення потенційного словника вжито методи класифікації та систематизації матеріалу.

6. Результати дослідження

С. Логвіна визначає потенційний словник майбутніх філологів і вчителів англійської мови, як англломовний словниковий запас студентів філологічних спеціальностей, що містить нормативну, деривативну та ідіомативну групи слів, ґрунтується незнайомих лексичних одиницях англійської мови, які можуть бути самостійно зрозумілими при утворенні знайомими граматичними способами або за допомогою контексту чи інтуїтивних відчуттів, і обумовлюється лінгвістичними здібностями окремого студента та певною англломовною ситуацією [10, с.24].

У своєму дослідженні ми спираємося на визначення поняття «потенційний словника», в основі якого лежить здатність лексичної одиниці до виведення. Під виведенням розуміється можливість закономірної семантизації лексичного явища іноземної мови в опорі на співвідношення значень складових його елементів.

До способів семантизації потенційно словника віднесемо наступне: «потенція» та слова, про значення яких студенти можуть здогадатися на основі певного контексту, як джерело потенційного словникового запасу в іноземній мові (В. Кондратьєва) [12] ; опора на лексико-семантичні концепти багатозначних слів (А. Шапкіна) [3]; вичленування слів-когнатів, які полегшують розуміння та скорочують час на осмислення прочитаного (Дж. Річардс) [7]; вміння семантизувати значення слів відповідно від характеру лексичних одиниць та особливостей їх виведення (А. Мокреєва) [2].

Виходячи з критерію виведення, добору підлягають тільки ті похідні і складні слова, в яких студенти можуть легко виокремити та впізнати компоненти цих слів, а встановлення семантичних відносин між компонентами дає можливість розкрити їх адекватне значення, наприклад: *found – founder, think – thinker, read – reader; connect – connection, construct – constructive*, тощо.

Згідно з критерієм виведення, для вправ на розвиток навички розуміння невивчених багатозначних слів можуть бути відібрані такі значення багатозначних слів базового словника, у яких семантичні зв'язки між вихідним значенням багатозначного слова та його похідними значеннями виявляються настільки чітко, що можуть бути основою для закономірного розкриття цих значень. Так, наприклад, вирушаючи від вихідного значення слова *back – спина*, студенти можуть легко зрозуміти такі значення цього слова, як *the back of a book, back of a hand*. Водночас такі значення, як *the back of a leaf, the back of a cloth*, семантизуються на основі співвіднесення структур багатозначних слів іноземного та рідної мов. На думку І. Бермана, методичний прийом співвіднесення семантичних структур передбачає, що якщо у студентів в рідній мові актуалізується цей семантичний зв'язок, то за умови збігу семантичних структур багатозначних слів або відповідних їх частин ймовірність самостійної семантизації значень таких багатозначних слів значно зростає [13].

Для розробки системи відповідних вправ, спрямованих на формування та розширення потенційного словника з урахуванням наростання як мовних, так і власне операційних труднощів необхідно згрупувати всі одиниці відібраної лексики потенційного словника на основі типів виведення. Типи виведення слів враховують психолінгвістичні характеристики співвіднесеності структур іноземної та рідної мов студентів та фактор регулярності: 1) група простого виведення; 2) група ускладненого виведення; 3) група складного виведення [14].

Слова ускладненої групи виведеності доцільно використовувати при введінні матеріалу з метою створення проблемної ситуації та підтримки орієнтовної реакції.

До групи складного виведення віднесено такі слова потенційного словника, виведення значень яких можливе лише на основі осмислення їх внутрішньої форми, наприклад: *destroyable – неміцний* (переосмислюється через той, що може бути зруйнованим), *approachable – доступний* (переосмислюється через «такий, до якого можна наблизитися»); *a trouble-maker – хуліган/бешкетник* (переосмислюється через «той, хто створює проблеми»).

Крім врахування типологічних труднощів при розподілі відібраної для вправ лексики потенційного словника береться до уваги різниця між безпосередньою та опосередкованою виведеністю. Під безпосередньою виведимістю розуміються ті випадки, коли при виведенні значення незнайомого слова студент спирається на вихідне слово, зафіксоване у його активному словнику.

Таким чином, слова відбираються відповідно до належності слова до тієї чи іншої групи з відповідним лексичним оформленням, а процес введення лексики здійснювався за наступного алгоритму: спочатку пропонується інформаційна основа у вигляді текстів, що містять більшу частину слів простого виведення, потім використовуються тексти з лексикою із ускладненим виведенням. Завдання підвищеної складності містять текстові матеріали, в яких студентам необхідно вичленувати та впізнати компоненти слів та встановлення семантичних відносин між їх компонентами.

Тим самим озброєння студентів знаннями про словотворчі особливості мови, її семантичної структури, використання міжнародної лексики і мовної здогадки по контексту сприяє формуванню та розширенню потенційного словникового запасу студентів як під час аудиторної роботи, так і при самостійній роботі.

На старшому етапі навчання запроваджується багато абстрактної лексики, що зумовлює використання переважно вербальних неперекладних способів семантизації. Це може бути, наприклад, ілюстративні ситуації.

При презентації лексичних одиниць акцент робиться на відпрацювання мовних засобів, а ситуації створюють комунікативне тло, тобто ту комунікативну спрямованість, яка сприятиме вживанню слів у мові. При цьому встановлюються лексичні зв'язки нових слів із раніше вивченими, студенти знайомляться зі сферою вживання нових слів у типових для них ситуаціях [5].

Одним з лінгвістичних факторів, що визначають вибір способу та умов введення лексики, є віднесення слів до активного чи пасивного словникового запасу.

Ознайомлення з лексикою, що належить до активного словникового запасу, має відбуватися на основі тексту, що звучить; пасивна лексика може вводиться як шляхом сприйняття на слух, так і читання, зорового сприйняття. Проте обов'язковим елементом ознайомлення як із лексикою активного, і пасивного лексичного мінімуму має бути співвіднесення графічного образу слова зі звуковим.

Для правильного та швидкого впізнання лексики при рецептивних видах діяльності пояснюються інформативні структурні ознаки слів, на відміну від омонімів, можливе контекстуальне оточення.

Призначення лексичного матеріалу – для активного чи пасивного використання – визначає спосіб запровадження багатозначних слів. При семантизації активної лексики з урахуванням принципу функціональності на перший план повинні виступати синтагматичні зв'язки слова. Засвоєння слова можливе у єдності його форми та значення у певному контексті. Кожен лексико-семантичний варіант слова засвоюється як окрема комунікативна одиниця, оскільки особливості значення визначають особливості сполучуваності та функціонування лексеми.

Для кожної нової лексичної одиниці пасивного словникового запасу повідомляються різні значення, зафіксовані у лексичному мінімумі. Ці значення можуть вводиться як на основі синтагми, так і парадигми. У першому випадку доцільно, наприклад, одночасно з розкриттям значення слова за допомогою перекладу, відразу ж перейти до збагачення цього значення, подання нових його характеристик у контекстах, що варіюються, в різних поєднаннях.

При запровадженні слів з урахуванням парадигми рекомендується представляти не вузькі, конкретні значення, а одночасно давати тлумачення поняття, виділяти стрижневі центри у змістовому багатозначного слова. Мета такого способу – показати, що, незважаючи на різноманіття, лексико-семантичні варіанти слова зберігають семантичну єдність слова [15, с. 70].

Способи семантизації лексики повинні обґрунтовуватися відповідно до принципів методичної типології лексики, тобто на підготовчому етапі проводиться аналіз нових слів із єдиною метою визначення труднощів їх засвоєння. Функціональні особливості лексичних одиниць, фактори взаємодії з рідною мовою повинні лягти в основу правил-інструкцій [16, с. 91]. Правила-інструкції подаються відповідними дозами та передують певним стадіям формування навички, наприклад, стадіям сприйняття та імітації. Правила-інструкції – необхідний елемент управління процесом формування навички, оскільки вони забезпечують профілактику хибних мовних дій.

Визначення та усунення помилок в усвідомленій формі, значення та функції лексичних одиниць покликані забезпечити контроль.

Отже, запровадження лексики має здійснюватися з урахуванням смислових зв'язків слова у синтагмі чи парадигмі. У цьому розкриваються переважно зовнішні зв'язки слова. Переважно внутрішні зв'язки та властивості слова можуть розкриватися за допомогою засобів іноземної (спосіб семантизації без перекладу) або рідної (перекладний спосіб семантизації) мови.

Також є деякі особливості запровадження лексики з урахуванням її призначення – служити висловлювання думок чи розуміння. При запровадженні лексики активного мінімуму з урахуванням функціонального підходу слід звернути особливу увагу на принципи комунікативного методу (принципу функціональності, принципу мовної активності, принципу індивідуалізації при провідній ролі його особистісного аспекту, принципу новизни, принципу ситуативності). Найважливішими методичними положеннями при семантизації лексики на основі функціонального підходу є створення мотиваційної готовності до використання лексичних одиниць і контекст як основний спосіб семантизації.

О. Шапкіною розроблено комплекс вправ для збагачення потенційного словника, які поділяються на інформаційні (1), операційні (2) та мотиваційні (3) [3].

(1) Завдання інформаційних вправ першого рівня спрямовано на усвідомлення універсальності полісемантизму, на переосмислення значень і виокремлення факторів семантизації для виведення нових значень. Завдання вправ другого рівня призначені для розвитку індивідуальних умінь студентів і полягають в усвідомленні: 1) семантичних зв'язків між лексико-семантичними варіантами слів української та англійської мов і виведення та цій основі значень нового лексико-семантичного концепту на основі української мови; 2) семантичних зв'язків між багатоваріантністю слів англійської мови і виведення значень невивченого слова. Завдання третього рівня включають потенційні лексико-семантичні варіанти, коли їх розуміння ускладнено наявністю граматичних труднощів, що пов'язано із вторинною номінацією (прономінальністю), наприклад, присвійні та особисті займенники третьої особи, вказівні займенники, які є підметом, додатком або обставиною. Завдання четвертого рівня спрямовані на вивчення лексико-семантичних варіантів, які відомі не безпосередньо і переосмислюються на основі образів явищ та предметів [3].

(2) Завдання операційного типу вправ спрямовані на розуміння потенційної лексики у тексті. Це приводить до формування таких умінь: визначати загальний зміст тексту, диференційні ознаки смислового значення тексту та контекстне значення невивченої лексики [3].

(3) Завдання мотиваційного типу вправ виконуються на текстах художніх творів, які містять незнайому лексику і спрямовані на виведення потенційної лексики в активну [3].

Вибір прийомів навчання залежить від характеру виводимості і спрямовано на формування умінь семантизації значення слів. О. Мокреєва виділяє етапи формування потенційного словникового запасу [2]:

1. Освоєння вихідних базових слів, з якими потрібно співвідносити невивчені слова: однокореневі для похідних лексем на основі конверсії; слова, близькі за значенням для багатозначних слів; відомі слова, які входять до складу фразеологічних одиниць; еквіваленти інтернаціональних слів.

2. Розвиток розпізнавання лексичних одиниць, систематизації їх значень, зіставлення їх граматичних форм.

3. З'ясування труднощів розуміння невивчених лексичних одиниць.

4. Розвиток вмінь семантизувати слова на основі логічного висновку та мовної здогадки, що включає аналіз окремого слова та контексту його застосування.

Розширення потенційного словника О. Мокреєва пропонує здійснювати на основі: суфіксації, префіксації, парасинтетичного утворення, конверсії, інтернаціональних слів, багатозначності та фразеологічних одиниць [2].

Р. Мартинова запропонувала концепцію запам'ятовування і практичного застосування потенційного словника: 1) усвідомлення сприйняття у зіставленні з українською мовою; 2) пояснення сенсу слова знайомими мовними засобами; 3) розуміння контекстного значення слова; 4) повторення незнайомого матеріалу; 5) поступове введення невивчених слів з однотипною формою трансформації; 6) застосування потенційної лексики у читанні текстів, які поступово ускладнюються [17].

О. Тарнопольський запропонував здійснювати розширення потенційного словника на основі систематизації незнайомої лексики за граматичними, міжнародними та контекстуальними ознаками на основі мовної здогадки [1].

За граматичною ознакою для мовної здогадки пропонуються незнайомі слова, які відрізняються префіксами, суфіксами, закінченнями, а також, які утворені за допомогою конверсії та словоскладання. За міжнародною ознакою мовна здогадка розвивається на основі опанування інтернаціональної лексики (з урахуванням хибних друзів перекладача). Відповідно до контекстуальної ознаки незнайомі слова вводяться у текст у невеликому обсязі для того, щоб нескладно було зрозуміти їх значення із контексту. Однак, застосування тільки однієї мовної здогадки у розширенні потенційного словника не ефективно тому, що контекстуальна здогадка в автентичних текстах може призвести до непорозуміння завдяки широкого використання експресивної лексики [1].

Методика організації етапу тренування лексичних одиниць може бути описана наступним чином.

На етапі тренування відбувається формування різноманітних мовних навичок. З цією метою багаторазово виконуються дії з лексичними одиницями як окремі операції. У великій кількості проводяться дії, пов'язані з диференціацією, імітацією, підстановкою, трансформацією.

Оптимальні умови для формування навичок включають: 1) багаторазове і регулярне надходження даної лексичної одиниці; 2) включення засвоєваних одиниць тільки добре відомі синтаксичні конструкції; 3) усвідомлення найближчого лінгвістичного оточення слова, виключення з нього незасвоєних слів та граматичних явищ [18, с. 113].

Диференціальні вправи формують первинні навички виділення та зіставлення досліджуваних явищ за певними ознаками, на основі певних принципів. При цьому відбувається становлення механізму вибору за аналогією чи протиставленням.

Перед виконанням диференціальних вправ викладач повідомляє студентам ознаку, за якою необхідно зробити вибір, або демонструє зразок, після чого студенти діють за аналогією.

Розрізняють диференціальні вправи на рівні форми слова, на рівні значення і рівні вживання.

Типове формулювання для диференційних вправ: «знайдіть у тексті (у групі слів) ...» або «згрупуйте за певною ознакою (за аналогією)...». При цьому об'єктом вибору можуть бути: слова, які ілюструють якісь формальні особливості («знайдіть слова зі звуком...»; «знайдіть слова з наголосом на першому складі» тощо), особливості словотвору («знайдіть слова із загальним коренем, з однаковими суфіксами»), особливості значення («знайдіть слова, що відносяться до цієї теми»; «знайдіть слова з цим значенням»; «знайдіть синоніми»); особливості вживання («знайдіть у тексті поєднання із зазначеним словом»; «назвіть дієслова, які можуть поєднуватися з цим іменником»).

Для операцій вибору в диференціальних вправах необхідно спочатку виділити відмінні риси явища (лексичної одиниці), тому диференціація в таких вправах передбачає також ідентифікацію («розкладіть складне слово на компоненти»; «визначте значення слова за словотворчими елементами»).

На старшому етапі навчання пред'явлення диференціальних ознак, інструкцій чи зразка поєднується з повідомленням правил, зіставленням з аналогічними явищами рідною мовою. Тобто на цьому етапі практичні дії носять усвідомлено-теоретичний характер.

Наприклад, для створення потенційного словника у старшокурників перед вправами логічним є пред'явлення відповідних теоретичних положень та мовних знань:

1. перед роботою на рівні словотвору можна дати огляд продуктивних, типових для англійської мови афіксів з метою повторити та систематизувати знання про морфологію та словотворення англійської мови;

2. перед роботою з міжнародними словами – ознайомити студентів з основними відмінностями у графічній формі слів в українській та англійській мовах: ознайомити з різницею в суфіксах слів загального кореня в рідній та іноземній мовах;

3. перед роботою з багатозначними словами – нагадати про основні типи та шляхи переосмислення значення слова (розширення та звуження значення, метафора, метонімія, переносне значення).

Імітаційні вправи спрямовані формування навичок відтворення нового мовного явища. Імітація передбачає використання різних засобів зорової та слухової наочності.

Вирізняють традиційні, програмовані та контрастні імітаційні вправи.

У традиційних вправах зразком слугує мова викладача. Структура таких вправ включає: інструкцію, зразок, повторення студентами та контроль викладача. За потреби викладач коригує помилкові дії.

Структура програмованих імітаційних вправ передбачає наявність інструкції, зразка наслідування, записаного тексту, паузи для відтворення, ключа контролю та корекції. Імітаційні вправи використовуються, в основному, для засвоєння особливостей форми (звуковий та графічний образ слова) та вживання слів (при повторенні фраз та речень). При імітації можуть використовуватись елементи диференціації за значенням («вибрати слова за певним принципом та прочитати їх»).

Підстановчі вправи служать для автоматизації механізмів використання явища, що вивчається в аналогічних ситуаціях. Тут відбувається комбінування вже вивчених та нових мовних одиниць.

Послідовність підстановчих вправ – від простого до складного: від слів до словосполучень, речень, тексту; від механічного тренування – до більш свідомим операціям, що передбачають вибір та зміну сполучуваності. На початковому етапі підстановчі вправи передбачають вибір та заміну (підстановку) окремих слів, словосполучень, реплік у складі мовленнєвого зразка без зміни його структурної рамки: «заповніть пропуски в реченнях, вибираючи слова зі списку відповідно до контексту»; «замініть підкреслені слова синонімами»; «зі списку реплік підберіть відсутні репліки персонажів у діалозі» тощо.

Потім використовується підстановка, що вимагає змін у вихідному реченні або в зразку («перебудуйте наступні речення у зв'язку із заміною слів у першому реченні»). Найважчими є підстановчі вправи на основі смислових опор, коли потрібно відновити текст за ключовими словами, словосполученнями, планом тощо.

Використання підстановчих вправах відбувається, переважно, лише на рівні значення і вживання. На цьому етапі формується здатність до прогнозування, вміння висувати гіпотезу про продовження тексту на основі накопиченої інформації [19, с. 26].

Наступним етапом формування навички є трансформаційні вправи, які готують студентів до самостійного висловлювання, забезпечуючи гнучкість навичок в умовах, що змінюються. На цьому етапі відбувається трансформація структур за допомогою таких операцій, як заміна, розширення та скорочення. Якщо на попередньому етапі заміна здійснювалася у складі

запропонованих варіантів, у трансформаційних вправах заміна носить більш самостійний, творчий характер. Вона передбачає зміну структури речення, модифікацію другорядних деталей із збереженням основних елементів. Такі вправи розвивають здатність висловлювати одну й ту саму думку різними засобами, що має значення у формуванні механізму породження мовлення.

Прикладами завдань такого типу є: «виконайте перифраз окремих речень, використовуючи нові слова»; «замініть у діалозі одну з реплік чи окремі слова у ньому»; «застосуйте наявне в реченні багатозначне дієслово в іншому значенні і виконайте відповідні зміни»; «розгорніть думку використовуючи нові слова та засоби міжфразового зв'язку».

Вправи на розширення структур розташовуються за принципом збільшення ступеня самостійності, наприклад: «закінчіть речення за вказаним зразком, вживши новий вивчений словниковий матеріал»; «трансформуйте текст, деталізуйте його зміст за допомогою додаткових слів та словосполучень»; «закінчіть речення і складіть низку нових, які пояснюють певну думку».

Трансформація за принципом скорочення вважається найскладнішою [20, с. 64], оскільки вимагає виділення ключової інформації у висловлюванні. На початковому етапі відбувається скорочення на рівні речення («скоротіть речення за зразком», «замініть розгорнуті описи в реченнях одним словом»), потім – на рівні тексту: «виділіть у кожному абзаці речення, яке передає його основний зміст»; «коротко передайте зміст висловлювання»; «зробіть диференційований переказ тексту на основі ключових слів»; «сформулюйте докази певного твердження з урахуванням ідеї тексту».

Трансформаційні вправи забезпечують відтворення нової лексики та повторення раніше засвоєної. На цьому етапі завдання ускладнюються, зростає значення правил та інструкцій, що передують виконанню вправ.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Подальше дослідження проблеми розширення потенційного словникового запасу студентів-філологів може здійснюватися шляхом введення контекстуальної семантизації у систему вправ з формування потенційного словника.

8. Висновки

У статті досліджено форми та способи семантизації потенційної лексики для розширення потенційного словника студентів-філологів.

Визначено способи семантизації потенційного словника студентів, які включають: вичленування слів-когнатів, які полегшують розуміння тексту; семантизація значення слів відповідно до характеру лексичних одиниць та особливостей їх виведення (групи простого, ускладненого та складного виведення).

Запровадження лексики має здійснюватися з урахуванням смислових зв'язків слова у синтагмі чи парадигмі. У цьому розкриваються переважно зовнішні зв'язки слова. Переважно внутрішні зв'язки та властивості слова можуть розкриватися за допомогою засобів іноземної (спосіб семантизації без перекладу) або рідної (перекладний спосіб семантизації) мови.

Описано типи вправ на основі семантизації потенційного словника студентів-філологів (інформаційні, операційні та мотиваційні).

З'ясовано етапи формування потенційного словникового запасу: 1) співвіднесення невивчених слів з освоєними вихідними базовими словами; 2) розпізнавання лексичних одиниць на основі систематизації їх значень та зіставлення граматичних форм; 3) встановлення труднощів розуміння потенційної лексики; 4) систематизування потенційної лексики на основі логічного висновку, мовної здогадки, контексту її застосування.

Список літератури:

- 1) Тарнопольский, О.Б. (2006). Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому навчальному закладі освіти. Київ: Фірма «Інкос».
- 2) Мокреєва, Н.Г. (1970). Навчання розумінню невивчених слів під час читання французькою (у старших класах середньої школи): Дис. ... канд. пед. наук. Київ.
- 3) Шапкіна, О. (1980). Розширення потенційного словникового запасу на основі багатозначності для читання текстів французькою мовою: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ.
- 4) Швець, Н. (2021). Мовна здогадка як інструмент перекладу англomовних контамінантів. Збірник наукових праць «Нова філологія», № 81, Том II, 193-197.
- 5) Gains, R. (1986). Working with words: A guide to teaching and learning vocabulary / R. Gains, St. Redmann. Cambridge: Cambridge University Press.
- 6) Morgan, John (1995). Vocabulary / John Morgan, Mario Rinvoluceri. Oxford: Oxford University Press.
- 7) Richards, J. C., Rodgers, T. S. (2001). Approaches and Methods in Language Teaching. 2nd edition. New York: Cambridge University Press.
- 8) Логвіна, С. А. (2010). До проблеми трактування поняття «Іншомовний потенційний словник». Вісник Черкаського університету. Вип. 176, 88-92.
- 9) Логвіна, С.А. (2010). Практичний курс формування потенційного словника студентів філологічних спеціальностей педагогічних університетів. Одеса.
- 10) Логвіна, С.А. (2014). Формування потенційного англomовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення: дис. ... к.п.н. 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.
- 11) Картон, А. С. (1976). Роль здогадки в процесі використання мови та в процесі навчання мови. Методика викладання іноземних мов за кордоном. М: Прогрес, Випуск II.
- 12) Кондратьєва, В. А. (1974). Оптимізація засвоєння лексики іноземної мови. Х.: Наша школа.
- 13) Берман, І. (1970). Методика навчання англійської мови у немовних вишах. М: Вища школа.
- 14) Ковбасюк, Т., Михайлова, І. (1977). Формування потенційного словника. Нариси методики навчання читання іноземними мовами. Київ: Вища школа.
- 15) Попова, А.К. (1983). Використання парадигматичних та синтагматичних зв'язків слів у практиці викладання англійської мови. Шляхи вдосконалення методичної та мовної підготовки студентів на факультетах іноземних мов та на неспеціальних факультетах. Вінниця.
- 16) Пасов, Є.І. (1983). Комунікативний метод навчання іншомовному говорінню. М: Просвітництво.
- 17) Мартинова, Р. (2004). Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: Монографія. К.: Вища школа.
- 18) Базіна, М.П. (1984). Специфіка умовно-мовленнєвих вправ для формування рецептивних лексичних навичок. Іноземні мови у вищій школі / За ред. С. К. Фоломкіної. Вип. 20, К.: Вища школа, 108-115.
- 19) Левашов, А.С. (1987). Розвиток здатності студента прогнозувати на мовному рівні як підвищення зрілості читача. Іноземні мови у вищій школі, Вип. 20, 23-29.
- 20) Баннікова, Л.С. (2007). Методика викладання іноземних мов та технічні засоби навчання: курс лекцій для студентів 3 курсів спеціальностей "Англійська мова", "Німецька мова". Гомель: Гомельський державний університет ім. Ф. Скорини.

Expanding the potential vocabulary of students-philologist: methods of semanticizing the potential lexicon

Valeriia Oleinikova

Department of German philology, Admiral Makarov National University of Shipbuilding, Mykolaiv, Ukraine

ORCID 0009-0007-8069-9577

Abstract: The article reveals the ways of semanticizing potential vocabulary to expand the potential lexics of students-philologist. It was determined that the potential vocabulary of students-philologist includes normative, derivative and idiomatic groups of unfamiliar lexical units of English, which can be self-intelligible when formed using familiar grammatical methods or with the help of context, and intuitive feelings. The methods of semanticization of students' potential vocabulary are established, which include: the isolation of cognate words that facilitate the understanding of the text, and the semanticization of the meaning of words according to the nature of lexical units and the features of their derivation (groups of simple, complicated and complex derivation). Extension of the potential vocabulary is carried out on the basis of suffixation, prefixation, parasynthetic formation, conversion, international words, ambiguity, and phraseological units. It was found that the introduction of lexics should be carried out taking into account the semantic connections of words in a syntagm or paradigm to reveal external connections. The internal connections and properties of the word can be revealed using the means of a foreign language (method of semanticization without translation) or native language (translated method of semanticization). The types of exercises based on the semanticization of students' potential vocabulary are provided (informational, operational and motivational). The stages of potential vocabulary formation are summarized: 1) correlation of unstudied words with mastered basic words; 2) recognition of lexical units based on systematization of their meanings and comparison of grammatical forms; 3) establishing difficulties in understanding potential vocabulary; 4) systematization of potential vocabulary based on logical conclusion, linguistic guess, context of its application. Further research on the problem of extending students' potential vocabulary can be carried out by intervention of contextual semantics into the system of exercises for the formation of a potential vocabulary.

Keywords: potential vocabulary, potential lexica, semanticization of potential vocabulary, students-philologists, extension of potential vocabulary.
